

Біологічні науки

УДК 636.8:575.113.1:636.082.2

Кузьміна Ганна Іванівна

*приватний дослідник, сертифікований фелінолог,
засновник та директор племінного фелінологічного
розплідника VIPLEO (Україна, США)*

Kuzmina Ganna,

pioneer of the Caracat breeding program (F1–F5 generations)

Kuzmina Hanna

private researcher, Certified Felinologist,

Founder and Director of the breeding felinological

VIPLEO Cattery (Ukraine, USA)

**ДОСВІД НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СЕЛЕКЦІЙНІ
ІННОВАЦІЇ У ФЕЛІНОЛОГІЇ: ІСТОРІЯ, НОРМАТИВИ,
ГІБРИДИЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ ПОРОДИ
КАРАКАТИВ У РОЗПЛІДНИКУ VIPLEO)
SCIENTIFIC EXPERTISE AND BREEDING INNOVATIONS
IN FELINOLOGY: HISTORY, STANDARDS, HYBRIDIZATION,
AND FUTURE PROSPECTS (THE CASE OF THE CARACAT BREED
AT VIPLEO CATTERY)**

***Анотація.** Досліджено теоретичні засади становлення сучасної фелінології та проаналізовано прикладні аспекти її розвитку як науково-практичної галузі. На основі опрацювання 49 джерел висвітлено історичні витоки дисципліни, формування селекційних, генетичних і зоогігієнічних підходів, а також роль міжнародних фелінологічних асоціацій у стандартизації розведення й оцінки тварин.*

Окремо розглянуто розвиток фелінології в Україні, який тривалий час ґрунтувався на ініціативі окремих фахівців. На цьому тлі унікальним є досвід розплідника VIPLEO — автора першої у світі експериментальної породи каракатів (*Caracal caracal* × *Felis catus*). Описано багаторічну програму гібридизації, формування стабільних поколінь F1–F5, дотримання міжнародних зоогігієнічних норм і подолання класичної проблеми міжвидового безпліддя, включно з тваринами білого забарвлення. Експериментальна порода каракат зареєстрована у провідній світовій асоціації TICA (The International Cat Association) зі статусом «experimental breed» (код ХСА), що є офіційним, формалізованим етапом селекційного процесу та дозволяє демонструвати тварин у відповідних експериментальних класах на міжнародних виставках. Такий статус підтверджує наукову новизну породи, її життєздатність і перспективність для подальшого повного породного визнання, що є рідкісним досягненням для гібридних порід у світовій практиці.

Стаття підкреслює значущість фелінології як міждисциплінарної науки, демонструє глобальний попит на породистих і гібридних котів та окреслює перспективи розвитку українських досліджень. Представлений огляд формує підґрунтя для подальших методологічних, біометричних і генетичних робіт та інтегрує український досвід у міжнародний фелінологічний дискурс.

Ключові слова: фелінологія, гібридизація, селекція, породоутворення, VIPLEO, каракат, генетика F1–F5, фенотип, виставки.

Summary. The study examines the theoretical foundations of modern felinology and analyzes the applied aspects of its development as a scientific and practical field. Based on the review of 49 sources, the article highlights the historical origins of the discipline, the formation of breeding, genetic, and

hygienic approaches, and the role of international felinological associations in standardizing animal breeding and evaluation.

*The development of felinology in Ukraine, long driven by individual enthusiasts, is examined separately. Against this background, the experience of the VIPLEO cattery is unique as the creator of the world's first experimental Caracat breed (*Caracal caracal* × *Felis catus*). The article describes a long-term hybridization program, the formation of stable F1–F5 generations, adherence to international animal-hygiene standards, and the overcoming of classical interspecific infertility, including in white-colored animals. The experimental Caracat breed is registered in TICA (The International Cat Association) with the status of "experimental breed" (XCA), an official stage of the breeding process that allows exhibition in designated experimental classes and confirms the scientific novelty, viability, and potential for future full recognition – an achievement rare among hybrid breeds.*

The article highlights the significance of felinology as an interdisciplinary science, demonstrates global demand for purebred and hybrid cats, and outlines prospects for the development of Ukrainian research. The review provides a foundation for further methodological, biometric, and genetic studies and integrates Ukrainian experience into the international felinological discourse.

Key words: *felinology, hybridization, selection, breed formation, VIPLEO, caracat, F1–F5 genetics, phenotype, exhibitions.*

Фелінологія як наукова дисципліна. Фелінологія (від лат. *felinus* – «котячий» і грец. *logos* – «наука») – міждисциплінарна галузь зоотехнії та зоології, що охоплює анатомію, генетику, селекцію, поведінку, утримання та розведення домашніх котів (*Felis silvestris catus*) [11]. Як і кінологія чи гіпнологія, вона поєднує біологічні, ветеринарні, етологічні та культурологічні аспекти [15; 46]. Серед ключових напрямів – вивчення походження та доместикації котів, еволюції порід, генетичних основ

селекції, стандартів порід, оцінки екстер'єру, профілактики захворювань, а також особливостей годівлі та соціалізації [8; 32; 35]. Поведінкові профілі порід досліджуються з урахуванням спадкових рис [4; 34; 36].

Історичні згадки про породи містяться у тайському манускрипті Tamra Maew (XIV–XVIII ст.), що зберігається в Національному музеї Бангкока [45]. У ньому описано 17 типів «сприятливих» котів, зокрема корат, сіамську, бурму та нінларат, які мали естетичне й ритуальне значення. Стаття [17] ілюструє ці породи та розкриває міф про «Королівського кота Сіаму», пов'язаний із завезенням котів до Великої Британії у 1901 р. [47]. Першу виставку породистих котів у Лондоні організував Гаррісон Вейр у 1871 р., що поклало початок формуванню породних стандартів.

Породні нормативи та виставкова інфраструктура у фелінології. Формування системи породних стандартів у фелінології розпочалося у Великій Британії з діяльності Гаррісона Вейра, який у 1887 р. заснував National Cat Club, а у 1889 р. опублікував першу класифікацію порід, описавши їхні звички, догляд і стандарти краси [13]. У 1910 р. клуб увійшов до складу Керівної ради любителів котів (Governing Council of the Cat Fancy, GCCF) – організації, що координує понад 150 британських клубів, проводить щорічно понад 130 виставок і встановлює стандарти порід [3; 13]. CFA, заснована у США в 1906 р., володіє найбільшим реєстром породистих котів і активно діє в Європі, Китаї та Японії. На міжнародному рівні важливу роль відіграють Світова Федерація Котів (World Cat Federation, WCF), Асоціація любителів котів (Cat Fanciers' Association, CFA) і TICA [18]. WCF, зареєстрована спочатку в Бразилії (1988), а згодом перенесена до Німеччини, об'єднує понад 370 клубів і бере участь у розробці законодавства щодо добробуту тварин [3; 46].

За даними CFA і TICA, на поточний період кількість домашніх котів із родоводом становить менше ніж 10% від загального поголів'я, навіть у країнах з високим рівнем популярності чистопородних тварин [3; 37]. Це свідчить про обмеженість охоплення селекційної роботи та потребу в популяризації фелінологічної культури серед власників тварин. Міжнародна асоціація (The International Cat Association, TICA), створена у 1979 р. в Бренсоні (штат Міссурі, США), стала однією з найвпливовіших фелінологічних організацій у світі, що першою почала реєструвати не лише породистих, а й домашніх котів без родоvodu. Вона видає журнал TICA Trend, що висвітлює новини, стандарти, догляд і виставкову діяльність [39].

Міжнародні фелінологічні асоціації виконують функцію науково-методичних центрів, що формують стандарти, забезпечують біобезпеку, ведуть генетичні бази даних та координують селекційні програми, що підтверджено численними публікаціями зарубіжних учених.

В Україні фелінологія почала формуватись у 1980-х роках, а з 1990-х – інтегрувалась у міжнародні структури. Щорічні виставки охоплювали до 800 учасників [10; 22]. Найбільшим об'єднанням є Фелінологічна Спілка України (ФСУ), офіційний представник Міжнародної Фелінологічної Федерації (Fédération Internationale Féline, FIFe) з 2003 р. [9; 10]. ФСУ координує виставки, веде племінну книгу, реєструє розплідники та забезпечує дотримання міжнародних стандартів. Професійна підготовка фелінологів включає біологічну або зоотехнічну освіту, сертифіковані курси та стажування [24].

Наведений огляд еволюції українських та міжнародних фелінологічних організацій свідчить про поступовий перехід від локальних клубів до глобальних інституцій, які не лише встановлюють стандарти порід, а й формують етичну, зоотехнічну та нормативну основу сучасної фелінології. До цієї основи входять науково-методичні, правові, освітні,

маркетингові та комунікаційні компоненти. Стаття спрямована на систематизацію історичних, нормативних, генетичних та селекційних аспектів фелінології, що необхідно для формування наукової бази подальших прикладних досліджень. Наукова новизна роботи полягає у першому в Україні системному огляді історії, сучасного стану та проблематики фелінології, а також у представленні унікального українського досвіду створення експериментальної породи каракатів, зареєстрованої у провідній світовій асоціації з розведення котів TICA.

Гібридизація як метод породотворення: історія та сучасність.

Аналіз джерел свідчить, що генетичні аспекти гібридних порід котів вивчаються переважно у провідних закордонних центрах, що підкреслює потребу розвитку цього напрямку в Україні.

В Україні гібридизація як науковий метод селекції тварин широко застосовується ще з минулого століття у працях М.Ф. Іванова [20], який заклав основи вітчизняної теорії породотворення, зокрема у скотарстві, вівчарстві, свинарстві та конярстві. Наукові підходи до селекційного удосконалення свійських порід тварин, а також до збереження генофонду вихідного генетичного матеріалу, отримали подальший розвиток у школі академіків М.В. Зубця та В.П. Бурката [49], а також члена-кореспондента НААН Ю.П. Полупана [19]. Ретельний огляд світової гібридної селекції та сучасні підходи до застосування гібридизації в свинарстві розглянуті в праці Будакви, Почерняєва, Корінного та Повода [1]. Авторські дослідження охоплюють методи популяційної генетики, відтворного схрещування, оцінки екстер'єру, продуктивності, адаптаційної здатності та довічного використання тварин. Ці напрацювання стали фундаментом для сучасних селекційних програм при розведенні свійських тварин, і мають бути творчо застосовані для завдань породотворення у фелінології.

Загалом, гібридні породи поєднують естетику диких представників родини Felidae з соціально адаптованим темпераментом домашніх тварин,

що зумовлює зростання інтересу до них серед заводчиків, науковців і власників [35].

Зокрема, Kaelin et al. [21] встановили високий рівень трансферу материнських генів гібридних тварин до наступних поколінь. За результатами локального дослідження геному 947 представників бенгальської породи було визначено, що ділянки геному леопардового кота отримують ~94% свого геному від домашніх котів, що водночас дозволяє зберігати унікальні риси пелажу та витіюваті кольорові візерунки бенгальської породи, які схожі на геном оцелотів і ягуарів (рис. 1).

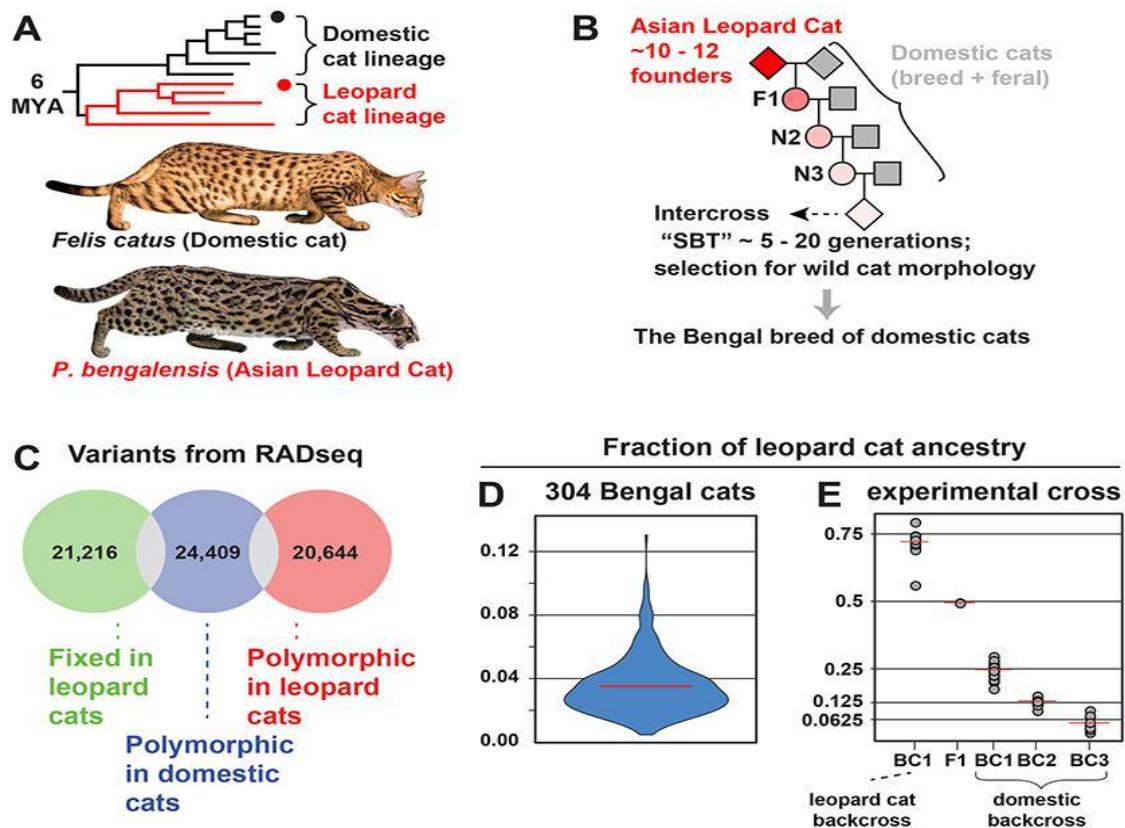

Рис. 1. Формування бенгальської породи з домішкою леопардового кота

Джерело: Kaelin et al. [21]

Умовні позначення:

(А) Видове дерево котячих ліній, яке дало початок азіатській леопардовій кішці (*Prionailurus bengalensis*, червона), домашній кішці (*Felis catus*, чорна).

(В) Парадигма розведення для введення родоходу леопардових котів у породу бенгальських котів.

(С) Окремі набори RADseq SNV, що розрізняють генетичні варіації всередині або між леопардовими та домашніми котами. Варіанти, присутні в декількох наборах маркерів (сірий), були видалені з усіх наборів.

(D) Розподіл і середнє значення (червона смуга) частки походження леопарда у бенгальських котів, виміряне за інформативними маркерами походження RADseq.
(E) Частка предків леопарда в гібридах від експериментального схрещування, включаючи потомство міжкросу домашнього кота-леопардового кота (F1) і наступне потомство зворотного кросу (BC1-3). Червоні смуги вказують на середню частку походження леопардових котів на групу.

Наукові публікації підтверджують життєздатність гібридних котів, їхню поведінкову унікальність та потенціал для селекційного розвитку [12; 24]. Водночас дослідження вказують на ризики, характерні в цілому для гібридної селекції: нестабільність генотипу, складнощі у відтворенні, потребу в спеціалізованому догляді [2; 44]. Популярні джерела також висвітлюють переваги та недоліки утримання гібридних котів у домашніх умовах [26; 31].

VIPLEO як кейс сучасної гібридної селекції: від концепції до міжнародної інтеграції. Дослідження з гібридного породотворення охоплює період з 2011 року до сьогодення. Методологія включає: планування гібридизації та порівняння з іншими породами; аналіз фенотипу, поведінки, репродуктивної здатності F1–F5; оцінку умов утримання: вольєри, родильні блоки, відеоспостереження, дезінфекція, соціалізація; статистичну обробку даних щодо виживаності, плодовитості, тривалості життя; ветеринарний супровід: огляди, вакцинація, профілактика паразитів; аналіз виставкової активності та обмежень участі у міжнародних конкурсах [43–45]. Умови утримання відповідають міжнародним стандартам догляду за лабораторними та племінними тваринами, включаючи принципи біобезпеки, зонування, контролю мікроклімату та поведінкового збагачення [46–48]. Особливу увагу приділено рекомендаціям WOAH, Species360, Ohio State University та Університету ветеринарної медицини Ганновера [49–52] (рис. 3).

Перші спроби гібридизації з дикими видами котячих, такими як оцелоти, сервали та каракали, почалися у 2010 р. в Києві (Україна) [27]. До 2011 року відноситься заснування компанії VIPLEO та офіційна реєстрація розплідника VIPLEO в міжнародних професійних асоціаціях. Розплідник був заснований сертифікованим фелінологом з України Ганною Кузьміною, новатором у сфері гібридної генетики котів і творцем всіх інноваційних програм розведення, що стоять за брендом VIPLEO (рис. 2).

Рис. 2. Самка каракат F1 (50% крові каракала) та кошенята каракат F1

Джерело: фото автора

Авторська програма VIPLEO поєднує класичні методи гібридизації, сучасні ветеринарні протоколи та стандарти утримання тварин (рис. 3).

Рис. 3. Розплідник VIPLEO Україна, Київська обл.

Джерело: фото автора

У 2013 році було введено в програму розведення першого самця дикого kota каракала, якого заводчики вирощували вручну з кошеняти, спеціально для участі в своєму унікальному довгостроковому проєкті гібридизації, спрямованому на створення нової гібридної породи: каракат (*Felis catus* × *Caracal caracal*). Його виховання було частиною ширшого бачення заводчиків, з метою розводити найрідкісніших у світі гібридних котів – Caracat F1, з майбутньою метою досягти можливості парувати Caracat + Caracat до п'ятого покоління. Первинна документація, опублікована на офіційному сайті розплідника, є унікальним джерелом для дослідників [41].

Різні покоління гібридних котів, виведених у розпліднику VIPLEO, успішно представлялися на міжнародних виставках, що підтверджує стабільність породних ознак та відповідність високим стандартам фелінологічної експертизи (рис. 4, 5).

Рис. 4. Презентація каракатів на фестивалі ZooBonusFEST 2019 (відбувся 21-22 вересня 2019 року на НСК «Олімпійський» у Києві)

Рис.5. Каракати від VIPLEO на Міжнародній виставці котів Кашемір-2018, Ташкент, Узбекистан

Джерело: фото автора

Розплідник VIPLEO має багаторічний досвід участі у престижних міжнародних заходах, що засвідчує його професійну репутацію та внесок у розвиток гібридної селекції. Демонстрація тварин у різних країнах, від України та Узбекистану до США, сприяє популяризації породи каракат,

формуванню міжнародного визнання та розширенню генетичної бази через відповідальні селекційні практики.

Гібридизація каракала (*Caracal caracal*) з домашніми котами (*Felis catus*) у межах програми VIPLEO має чітко визначену селекційну мету: збереження дикої морфології, при адаптації до домашніх умов. Обраний в якості генетичного донора, каракал забезпечує унікальні фенотипові ознаки, тоді як домашні лінії стабілізують поведінкові характеристики. Етичні та зоогігієнічні аспекти включають забезпечення добробуту тварин, контроль за стресом, відповідність українським та світовим правовим нормам щодо утримання свійських тварин, що відповідно впливає на зростання комерційної вартості [6; 23; 25; 26; 27; 30; 40; 43].

У поколіннях F2–F5 зафіксовано стабілізацію фенотипу, зниження агресивності, підвищення адаптивності та фертильності. VIPLEO реалізує потенціал для реєстрації породи каракатів як експериментальної у міжнародних системах (CFA, TICA, WCF) [3; 37; 47]. Статус «experimental breed» (ХСА) у TICA є офіційним формалізованим етапом селекційного процесу, що підтверджує життєздатність породи та відкриває шлях до її подальшого міжнародного визнання, дозволяє реєстрацію тварин, їх демонстрацію в експериментальних класах на виставках та подальшу оцінку стабільності фенотипу й репродуктивної життєздатності. Код ХСА є офіційним породним позначенням Caracat у класифікації TICA.

Завдяки багаторічному практичному досвіду, глибоким знанням і вдосконаленим селекційним методам, заводчиці вдалося розробити стабільну лінію Caracat, яка залишила свій слід у світовій історії котів, завдяки отриманню каракатів усіх поколінь – від F1 до F5, включно з фертильними самцями, що підтверджується сертифікатами учасників міжнародних виставок. Засновниця розплідника, сертифікована фелінологиня Ганна Кузьміна, застосовує індивідуалізований підхід до кожного представника породи, забезпечуючи не лише відповідність

стандартам, а й підбір стабільного середовища для подальшого утримання в умовах люблячої родини. Узагальнена таблиця 1 відображає ключові етапи розвитку програми VIPLEO з гібридизації при створенні породи каракат, з коротким описом досягнень, в порівнянні зі світовим досвідом.

Таблиця 1

Етапи розвитку розплідника VIPLEO та порівняння з міжнародними практиками

Рік	Подія / Досягнення VIPLEO	Опис	Порівняння з іншими джерелами / системами
2010	Початок роботи з дикими котями в Києві	Робота з оцелотами, сервалами, каракалами як основа майбутньої гібридизації	У WCF та CFA дикі види не використовуються для породотворення
2011	Заснування розплідника VIPLEO	Офіційна реєстрація, запуск сайту vipleo.com	TICA визнає розплідники, що працюють з гібридами (Savannah, Chausie)
2013	Початок програми Caracat F1	Введено ручного самця каракала; отримано перших F1 з 50% крові каракала	У TICA реєстрація F1 можлива, але з обмеженнями щодо розведення
2017	Реєстрація торговельної марки VIPLEO™; перші фертильні самки Caracat F2	25% крові каракала; відкрито шлях до F3–F5	У більшості систем F2 самці вважаються стерильними; фертильні самки – рідкість
2018	Отримано Caracat F3	12.5% крові каракала; стабілізація породи	У CFA та GCCF гібриди такого типу не визнаються як породисті
2019	Рекордні досягнення: F1HP (75%), F4 (6.2%), реєстрація логотипу	Перші у світі Caracat F1HP; продовження багатопокілінної лінії	У TICA Savannah F1HP не визнається; Caracat включено до офіційного списку експериментальних порід
2020	Caracat F4 з рідкісним блакитним забарвленням; фертильні самці F5	Вперше можливо Caracat × Caracat розведення	WCF реєструє гібридні кроси з дикими генами та видає експериментальні родоводи
2020	Перше потомство Caracat × Caracat; Caracat F1 (56.2%)	Унікальні генетичні комбінації;	TICA визнає Chausie F1–F3, і реєструє Caracat всіх поколінь як експериментальну породу (ХСА) [38; 42]. Загальна кількість охоплених в

		підтвердження життєздатності лінії	селекційній програмі тварин перевищує 200 особин.
Завершення таблиці 1			
2022	Релокація до США; Caracat F2 (26.5%), F2 White, F3 (14%), F1 (51.5%)	Перші у світі білі Caracat F2; завершення циклу Caracat F1 через F5	Всі виводки зареєстровані в TICA. Вивчено проблематику безпліддя котів з білим окрасом, отримано плодючі гібриди [5; 14; 16; 21; 28]. Ведеться реєстрація в TICA на білу лінію [42].

Джерело: розроблено автором

У 2022 році через війну в Україні, розплідник був частково релокований до Флориди, США. Селекційна діяльність розплідника VIPLEO здійснюється відповідно до принципів етики, добробуту тварин та генетичної відповідальності. У практиці розплідника оцінювання фенотипових та поведінкових характеристик гібридних і породистих тварин здійснюється відповідно до стандартизованих критеріїв, розроблених провідними світовими фелінологічними асоціаціями (CFA, GCCF, TICA, WCF) [3; 13; 37; 47]. Фенотипова оцінка охоплює морфологічні показники, зокрема формат тіла, краніологічні параметри, пропорції кінцівок, структуру та забарвлення шерсті, особливості вушного апарату, хвоста й очей, а також відповідність тварини визначеному породному типу. Поведінкові характеристики визначаються за еталонними етологічними індикаторами, що охоплюють рівень соціалізації, реактивність до стресових чинників, патерни ігрової та мисливської поведінки, толерантність до маніпуляцій, сумісність з іншими тваринами та здатність до навчання. Оцінювання здійснюється шляхом стандартизованих спостережень, відеофіксації, аналізу етологічних карт та ветеринарних оглядів відповідно до методичних рекомендацій міжнародних фелінологічних організацій.

Поєднання наукової новизни, естетичної привабливості та високої вартості гібридних котів забезпечує стабільну економічну перспективу

фелінології, сприяючи її інституціоналізації як важливої наукової та прикладної галузі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фелінологія як міждисциплінарна галузь дедалі активніше інтегрується в сучасні напрями селекції, генетики та біоетики свійських тварин. Завдяки численним міжнародним дослідженням, фелінологія виходить за межі аматорського інтересу, формуючи перспективний напрям прикладної науки, що поєднує методи породотворення, адаптації та збереження біорізноманіття.

Гібридизація є ефективним інструментом породотворення, що дозволяє поєднувати дикі фенотипи з поведінковою стабільністю домашніх тварин, формуючи унікальні породи з високим селекційним потенціалом. Українська наукова школа породотворення (Іванов, Зубець, Буркат, Полупан, Почерняєв та ін.) заклала методологічні основи для сучасних селекційних програм, що дозволяє інтегрувати національний досвід у глобальні фелінологічні процеси.

Генетичні дослідження у світовій науці, зокрема в породній популяції бенгальських котів, підтверджують, що навіть при низькому рівні інтрогресії дикого геному можна зберігати ключові фенотипові ознаки, що мають високу селекційну цінність. Розплідник VIPLEO, що був заснований сертифікованим фелінологом Ганною Кузьміною в Україні, та продовжує свою діяльність у США, став першим у світі який спеціалізується на розведенні офіційно зареєстрованих каракатів – однієї з найрідкісніших та унікальних гібридних порід котів на планеті. Умови утримання тварин у VIPLEO відповідають принципам зоогігієни, біобезпеки та поведінкового збагачення, що забезпечує високу виживаність та адаптивність гібридних тварин. Досвід VIPLEO демонструє можливість створення стабільної гібридної породи (каракат) із дотриманням міжнародних стандартів догляду, ветеринарного супроводу та етичного поводження. Особливий селекційний та маркетинговий інтерес становить досвід вирішення

проблеми отримання білих гібридних котів (на прикладі каракатів), що супроводжується інтересом міжнародних дослідників до генетичного скринінгу. Активна виставкова діяльність дозволяє інтегрувати український досвід у глобальні фелінологічні процеси, сприяючи обміну знаннями та підвищенню стандартів утримання гібридних порід. Досвід розплідника VIPLEO демонструє, що Україна здатна формувати власні селекційні напрями та робити внесок у світову фелінологію, зокрема у сфері гібридних порід.

Узагальнюючи наведені дані, можна стверджувати, що гібридна фелінологія має потенціал стати платформою для міжнародної наукової співпраці, інновацій та розвитку етичних стандартів у породотворенні. Отримані результати створюють підґрунтя для подальших методологічних, біометричних та генетичних досліджень, які дозволять поглибити розуміння механізмів гібридизації та стабілізації порід. Подальші дослідження у сфері гібридної селекції котів можуть не лише розширити породне різноманіття, а й сприяти глибшому розумінню еволюційних процесів, адаптаційних механізмів і ролі людини у формуванні біокультурного ландшафту.

Література

1. Budakva Ye.O., Pocherniaiev K.F., Korinnyi S.M., Povod M.G. Henetychne riznomanittia suchasnykh linii hibrydnykh svynei na osnovi variatsii poslidovnosti mitokhondrialnoi DNA. *Biol Tvarin*. 2022. 24(3). P. 3–13. DOI: 10.15407/animbiol24.03.003.
2. Cambridge Core. The welfare of non-domesticated animals kept as pets. *Animal Welfare*. 2003;12(4):716-717. DOI: 10.1017/S0962728600026476.
3. Cat Fanciers' Association. About CFA. CFA Europe, 2025. Available at: <https://cfaeurope.org/cfa/> (дата звернення: 07.09.2025).

4. Clutterbuck M. Auspicious Cats. Cabinet Magazine. 2008 Summer; 30. Available at: <https://www.cabinetmagazine.org/issues/30/clutterbuck.php> (дата звернення: 11.09.2025).

5. David V.A., Menotti-Raymond M., Wallace A.C., Roelke M., Kehler J., Leighty R., Eizirik E., Hannah S.S., Nelson G., Schaffer A.A., Connelly C.J., O'Brien S.J., Ryugo D.K. Endogenous retrovirus insertion in the KIT oncogene determines white and white spotting in domestic cats. *G3 (Bethesda)*. 2014 Aug 1. 4(10). P. 1881-91. DOI:10.1534/g3.114.013425. PMID: 25085922; PMCID: PMC4199695.

6. Demchuk M.V., Chornii M.V., Visokos M.P., Pavliuk I.A.S. Hihiena tvaryn. Kyiv: NAU, 2021. Available at: <https://www.scribd.com/document/654038188/Demchuk-Mv-Chornii-Mv-Visokos-Mp-Pavliuk-Ias-Gigiiena-Tvarin> [in Ukrainian].

7. Deutsche Katzenliebhaber-Vereinigung. Geschichte der Katzenzucht. 2022. Available at: <https://www.katzenverein.de/geschichte> (дата звернення: 13.09.2025).

8. Driscoll C.A., Menotti-Raymond M., Roca A.L., Hupe K., Johnson W.E., Geffen E., et al. The Near Eastern origin of cat domestication. *Science*. 2007 Jul 27. 317(5837). P. 519–23. DOI: 10.1126/science.1139518.

9. Fédération Internationale Féline. Home – FIFe. FIFe; 2025. Available at: <https://fifeweb.org> (дата звернення: 12.09.2025).

10. Felinolohichna Spilka Ukrainy. Pro FSU. FIFe-UA, 2025. Available at: <https://www.fife-ua.org/about.html> (дата звернення: 12.09.2025) [in Ukrainian].

11. Felinolohiia – VUE. Entsyklopediia suchasnoi nauky; 2023. Available at: <https://vue.gov.ua/Фелінологія> (дата звернення: 07.09.2025) [in Ukrainian].

12. Gavazza A., Rossi G., Antognoni M.T., Cerquetella M., Miglio A., Mangiaterra S. Feline blood groups: A systematic review of phylogenetic and geographical origin. *Animals (Basel)*. 2021 Dec; 11(12). 3339. DOI: 10.3390/ani11123339. PMID: 34944117; PMCID: PMC8698024.

13. GCCF. History of the Cat Fancy. 2025. Available at: <https://www.gccfcats.org/About-GCCF/History> (дата звернення: 13.09.2025).

14. Genomia. Locus W – White coat colour in cats. Genomia.cz; 2022. Available at: <https://www.genomia.cz/en/test/locus-w/> (дата звернення: 30.09.2025).

15. Goericke-Pesch S., Packeiser E.M. Reproductive management in catteries: Optimising health and wellbeing through veterinarian-breeder collaboration. *J Feline Med Surg.* 2022 Sep; 24(9). P. 881–904. DOI: 10.1177/1098612X221118760. PMID: 36002135; PMCID: PMC10812226.

16. Górka A., Drobik-Czarno W., Górka A., Bryś J. Genetic determination of the amount of white spotting: A case study in Siberian cats. *Genes (Basel)*. 2022 Jun; 13(6). 1006. DOI: 10.3390/genes13061006. PMID: 35741768.

17. Governing Council of the Cat Fancy. GCCF becomes an incorporated company.]. Available at: <https://web.archive.org/web/20101218092154/http://www.gccfcats.org/incorporation.html> (дата звернення: 11.09.2025).

18. Helgren J.A. Encyclopedia of Cat Breeds. New York: Barron's Educational Series. 2022. Available at: <https://archive.org/details/barronsencyclope00helg> (дата звернення: 07.09.2025).

19. Instytut tvarynnytstva NAAN Ukrainy. Biohrafichna dovidka pro YuP Polupana. 2023. Available at: <https://iabg.org.ua/images/aspirantura/vstup2023/Polupan%20Yu.%20P.%20kerivnyk.pdf> (дата звернення: 13.09.2025) [in Ukrainian].

20. Ivanov M.F. Osnovy plemynnoi spravy. Kyiv: Derzhsilhospvydav, 1930. [in Ukrainian].

21. Kaelin C.B., McGowan K.A., Hutcherson A.D., Delay J.M., Li J.H., Kiener S., et al. Ancestry dynamics and trait selection in a designer cat breed. *Curr*

Biol. 2024 Apr 8; 34(7). P. 1506–1518.e7. DOI: 10.1016/j.cub.2024.02.075. PMID: 38531359; PMCID: PMC11162505.

22. Kharkivska derzhavna naukova biblioteka im. VG Korolenka. Ukrainski yarmarky ta vystavky (istoriia ta sohodennia). Kharkiv: KhDNB, 2008. Available at: <https://www.calameo.com/books/000632945269ab821488d> (дата звернення: 11.09.2025) [in Ukrainian].

23. Kuzmina G. How much does a Caracat cost? TV crew visits VIPLEO® to find out!. YouTube Shorts, 2025. Available at: https://www.youtube.com/shorts/t4JB_TSRwpg (дата звернення: 03.10.2025).

24. Lipinski M.J., Froenicke L., Baysac K.C., Billings N.C., Leutenegger C.M., Levy A.M., et al. The ascent of cat breeds: genetic evaluations of breeds and worldwide random-bred populations. *Genomics*. 2008 Jan; 91(1). P. 12–21. DOI: 10.1016/j.ygeno.2007.10.009. PMID: 18060738; PMCID: PMC2267438.

25. Malovilshanska hromada. Pravyla utrymannia domashnikh tvaryn i povodzhennia z nymy u naselenykh punktakh na 2022–2027 roky. 2024. Available at: <https://malavilshankagromada.gov.ua/pravila-utrimannya-domashnih-tvarin-i-povodzhennya-z-nimi-u-naselenih-punktah-malovilshanskoi-silskoi-radi-na-20222027-roki-15-01-47-10-09-2024/> (дата звернення: 11.09.2025) [in Ukrainian].

26. Mikrocement.com.ua. Hibrydni koty: osoblyvosti utrymannia. 2025. Available at: <https://mikrocement.com.ua/?p=8638> (дата звернення: 13.09.2025) [in Ukrainian].

27. Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha Ukrainy. Methodychni rekomendatsii z rozroblennia pravyl utrymannia domashnikh tvaryn u naselenykh punktakh. Kyiv, 2009 [in Ukrainian].

28. Nicholas F. W., Tammen I., Sydney Informatics Hub. OMIA:001737-9685: Online Mendelian Inheritance in Animals (OMIA) [dataset]. 2025. Available at: <https://omia.org/>. doi:10.25910/2AMR-PV70 (дата звернення: 03.10.2025).

29. Ohio State University. Indoor Pet Initiative – Cat resources. Columbus: OSU, 2025. Available at: <https://indoorpet.osu.edu/cats> (дата звернення: 15.09.2025).

30. Petclopedia. The pros and cons of keeping hybrid cats. 2024. Available at: <https://petclopedia.com/2024/04/06/the-pros-and-cons-of-keeping-hybrid-cats/> (дата звернення: 13.09.2025).

31. Petzie. The truth about hybrid cat breeds. 2025. Available at: <https://petzie.com/blogs/cat-guides/the-truth-about-hybrid-cat-breeds> (дата звернення: 13.09.2025).

32. Salonen M., Vapalahti K., Tiira K., Mikkola S., Sulkama S., Hakanen E., et al. Breed differences of heritable behaviour traits in cats. *Sci Rep*. 2019 May 30. 9. 7949. DOI: 10.1038/s41598-019-44324-x.

33. Species360. ZIMS – Zoological Information Management System. 2025. Available at: <https://www.species360.org/what-we-do/zims/> (дата звернення: 15.09.2025).

34. Suphalak cat, Siamese cat, Korat cat and Ninlachak cat in Tamra Maew (The Cat-Book Poems). OrientalCat.eu, 2020. Available at: <https://www.orientalcat.eu/siamese-cat-history> (дата звернення: 14.09.2025).

35. Takeuchi Y., Mori Y. Behavioral profiles of feline breeds in Japan. *J Vet Med Sci*. 2009 Aug. 71(8). 1053–7. DOI: 10.1292/jvms.71.1053.

36. The Cat’s «Maew»: Thai Treatise on Auspicious Felines (19th Century). The Public Domain Review; 2025 Sep 10. Available at: <https://publicdomainreview.org/collection/tamra-maew/> (дата звернення: 11.09.2025).

37. The International Cat Association. Highlander Breed Standard. TICA; 2018. Available at: <https://web.archive.org/web/20180619213837/http://www.tica.org/pdf/publications/standards/hg.pdf> (дата звернення: 09.09.2025).

38. The International Cat Association. Hybrid breeds. 2025. Available at: <https://www.tica.org/breeds/browse-all-breeds> (дата звернення: 13.09.2025).

39. The International Cat Association. TICA Trend – Official Publication. TICA; 2025. Available at: <https://tica.org/tica-trend/> (дата звернення: 14.09.2025).

40. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakon Ukrainy "Pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia". Kyiv, 2006. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> (дата звернення: 15.09.2025) [in Ukrainian].

41. VIPLEO Caracat cattery. The Story of the World's First Official Caracat Cattery. Ganna Kuzmina. VIPLEO, 2025. Available at: <https://www.issuewire.com/the-rarest-and-most-unique-cats-in-the-world-caracats-1833947449476521> (дата звернення: 12.09.2025).

42. VIPLEO Cattery. Our journey into the world of exotic cats. VIPLEO; 2025. Available at: <https://www.issuewire.com/the-rarest-and-most-unique-cats-in-the-world-caracats-1833947449476521> (дата звернення: 15.09.2025).

43. VNAU. Zoohihienichni vymohy do umov utrymannia tvaryn: metodychni vkazivky dlia praktychnykh zaniat. Vinnytsia: VNAU; 2021. Available at: <https://socrates.vsau.org/repository/card.php?lang=en&id=29504> (дата звернення: 15.09.2025) [in Ukrainian].

44. Weichbrod R.H., Thompson G.A., Norton J.N., editors. Management of Animal Care and Use Programs in Research, Education, and Testing. 2nd ed. Boca Raton (FL): CRC Press/Taylor & Francis, 2018. DOI: 10.1201/9781315152189. PMID: 29787045.

45. Weir H. Our Cats and All About Them: Their Varieties, Habits, and Management, and for Show, the Standard of Excellence and Beauty. Tunbridge Wells: R. Clements and Co., 1889. Available at: <https://archive.org/details/ourcatsallaboutt00weir/page/n5/mode/2up> (дата звернення: 15.09.2025).

46. Welt der Katzen. Forschung und Zucht. 2023. Available at: <https://www.welt-der-katzen.de/> (дата звернення: 13.09.2025).

47. World Cat Federation. About WCF. WCF, 2017. Available at: <https://web.archive.org/web/20171220150737/http://www.wcf-online.de/WCF-EN/wcf/wcf.html> (дата звернення: 12.09.2025).

48. World Organisation for Animal Health. Animal welfare standards. WOAH, 2025. Available at: <https://www.woah.org/en/what-we-do/animal-health-and-welfare/animal-welfare/> (дата звернення: 04.09.2025).

49. Zubets M.V., Burkat V.P. Osnovni kontseptualni zasady novitnoi vitchyznianoï teorii porodoutvorennia. Rozvedennia i henetyka tvaryn. 2002. (36). P. 3–10.